

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2007. október 24.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Jókai Mór: *Az arany ember*

A Szent Borbála

VI. A „Senki” szigete

(részlet)

Amit maga előtt látott, az a paradicsom volt.

Egy rendezett kert, valami öt-hat holdra terjedő, nem sorba, de szabályosan csoportokba ültetett gyümölcsfákkal, amiknek ágait földig húzza édes terhük. Aranyló, pirosuló gyümölcscsel rakva alma- és körtefák; a szilvafák minden faja, mintha rózsa- vagy liliomcsokor volna a ragyogó gyümölcstől; a fűben a láb előtt terítve hever a fölösleg fölszedetlen. Közbe egész bozótot képez a málna, ribiszke és köszméte, s a terebély fák hézagait aranyszínű lecsüggő gyümölcságaival tölti be a cidoni alma, a birs.

Ösvény nincs a gyümölcsfa-labyrinthban; fűvel van a fák alja benőve egészen.

Hanem ahol a fák közül kilátni, ott egy virágos kert hívogat a közelebb jövésre, az is csodálatos mezei virágokból összegyűjtve, miket a szokott kertekben nem találni, a sötétkék csengettyűkék csoportjai, a selyemtermő krepin fényes gubantokja, pettyes turbánliliomok; az alkermes vérfürtei, a gyönyörű ophrisok pillangótermő virágaikkal, valami csudálatos úton kerti virággá nemesítve tanúskodnak emberi lény közellétééről. Elárulja azt végre maga a lakhely, amelyből a füst előjön.

Az is sajátzerű kis szeszélyes menedék. Hátral van egy óriási szikla; annak van egy mélyedése; ott áll bizonyosan a tűzhely, s onnan megy le egy másik odú, ahol a pince van. A szikla tetején van a kürtő, melyen a füst kijő. Azután a sziklához van ragasztva kőből, vályogból egy hajlék, annak van két ablaka, két szobája. Az egyik ablak kisebb, mint a másik, s az egyik szoba alacsonyabb, mint a másik, náddal van fődve mind a kettő. Azután a kettőhöz oldalt van hozzátákolva egy tornác fából, mely nyílt folyosót képez, szeszélyesen dirib-darab fából összetákolva cifrázattal.

De sem a kő-, sem a vályog-, sem a faépületen nem látszik, hogy miből van építve, mert az olyan sűrűen be van futtatva déli felől szőlővel, aminek ezernyi piros és kék fürtei a dér festette levél közt mosolyognak, északra pedig komlóval, melynek érett tobozai, mint a zöld arany fedik még a magas szikla homlokát is, aminek legkopárabb teteje be van ültetve rózsás fűfűvel, hogy semmi se maradjon rajta, ami nem zöld.

Itt asszonyok laknak.

(1872)

Szövegközlés: Jókai Mór: *Az arany ember I.* Sajtó alá rendezte Oltványi Ambrus. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964. 55–56. o.

1. Bizonyítsa két, idézettel alátámasztott érveléssel, hogy a részlet szereplője, a Senki szigetére vetődő látogató nem azonos az elbeszélővel!

Elvárható tartalmi elemek:

- nyelvtani viszony (E/3. személyű elbeszélés, elbeszélő és szereplő grammatikai különválása)
- a föltáruló látvány mögött az elbeszélő olyat is lát, amit a szereplő nem („De ... nem látszik, hogy miből van építve...”)

Adható: **3, 2, 1, 0** pont

Két helytálló érv magyarázattal: 3 pont

Két érv egy magyarázattal: 2 pont

Két érv magyarázat nélkül: 1 pont

1 érv magyarázat nélkül vagy téves válasz: 0 pont

2. A második bekezdés számos jelzős szó szerkezetet tartalmaz. Írjon ki a részletből három különböző szófajú jelzőt!

Lehetséges példák:

Jelző	A jelző szófaja
rendezett, ültetett	befejezett melléknévi igenév
édes, cidoni, aranyszínű	melléknév
aranyló, lecsüggő	folyamatos melléknévi igenév
minden	névmás
egész	főnév
ragyogó, pirosuló	melléknév vagy folyamatos melléknévi igenév

Adható: **3, 2, 1, 0** pont

1 teljes és hibátlan sor: 1 pont

3. Vizsgálja meg a tájleírás kompozícióját! Írjon vázlatot a látvány föltárulásáról!

Lehetséges vázlat:

- az elbeszélő együtt halad a látogatóval (és az olvasóval)
- a látvány (a festmény) három síkba tagolódik:
 - gyümölcsös (kistotál);
 - a virágoskert
 - a harmadik a kép középpontja: a hajlék
- a leírás egyúttal időbelivé és történéssé is válik

Adható: **3, 2, 0** pont. 1 pont nem adható.

3 vázlatpont: 3 pont.

2 vázlatpont: 2 pont

1 vázlatpont: 0 pont

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

4. A szövegrészlet meghatározó költői képeinek és alakzatainak bemutatásával indokolja, hogy az idézett leírás a romantika stíluseszményének jegyében született!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a látvány meghatározó jellemzője a festőiség, a festményszerűség
 - a festőiség (a zeneiség mellett) a romantika korának stíluseszménye
 - a szövegrészlet festményszerűsége egyúttal dinamikus (nem statikus) látvány
 - a jelzős szerkezetek sokasága a látvány érzékletességét teremti meg
-

- a festőiség meghatározó jegyei:

- meghatározó költői kép a hasonlat (pl. *mint zöld arany*) és az igei metafora, illetve a megszemélyesítés (pl. *fürtei mosolyognak*)

- a halmozás (pl. *csengettyűkék, krepin, turbánliliomok, alkermes, ophrisok*), a fokozás (pl. *sem..., sem..., sem*), az ismétlődés (pl. *egyik..., egyik...*) és az anaforikus szerkezetek (pl. *Azután..., Azután...*) a hatáskeltés eszközei

- az egyszerű és az összetett (többszörösen összetett mondatok) váltakoztatása ritmikussá teszi a szöveget, egyúttal érzékelteti a főhős lelkiállapotát

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont

Minden helytálló válaszelem: 1 pont

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

5. A szövegrészlet ismeretében fogalmazza meg a nyitó és a záró mondat közti lehetséges összefüggéseket!

Lehetséges tartalmi elemek:

- az első mondat a látvány külső képéről tett megállapítás

- a záró mondat a látvány belső, lényegi értelmének felfejtése

- a paradicsom, az édenkert az eszményi állapot toposza, hordozója

- ebben a paradicsomban a természet és az azt alakító emberi tevékenység harmóniában van

- a földi harmóniát, a természettel való egységet a nők teremthetik meg, illetve állíthatják helyre

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont

Három vagy több helytálló válaszelem: 3 pont

Két helytálló válaszelem: 2 pont

Egy helytálló válaszelem: 1 pont

A megfogalmazás nyelvi minőségéért: 1, 0 pont

6. Nevezze meg a tagmondatok közötti grammatikai viszonyokat!

1

2

De sem a kő-, sem a vályog-, sem a faépületen nem látszik,/ hogy miből van építve, /

3

4

mert az olyan sűrűen be van futtatva déli felől szőlővel,/ aminek ezernyi piros és kék

fürtei a dér festette levél közt mosolyognak (...)

(1 = főmondat) 2 = a főmondat alanyi alárendelő mellékmondata, 3 = a főmondat okhatározói alárendelő mellékmondata, 4 = a 3. tagmondat minőségjelzős vagy értelmezői alárendelő mellékmondata.

Adható: **3, 2, 1, 0** pont

1 helyes grammatikai viszony megnevezése: 1 pont

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

7. Nevezze meg azoknak az alkotásoknak a szerzőjét, melyek *Az arany ember* megjelenésének évtizedében születtek!

- a) Egy évad a pokolban: (*Arthur Rimbaud*)
 b) Ördögök: (*Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij*)
 d) Babaház (Nóra): (*Henrik Ibsen*)

Adható: **3, 2, 1, 0** pont

Minden helyes megoldás 1 pont

Téves, hiányzó válasz 0 pont

8. Milyen művészi-eszmei tendenciák, stílusáramlatok, műfajok érvényesülnek az 1870-es években (a romantikus szemléletmódon kívül) Európában? Három tényezőt, sajátosságot említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

- stílusirányzatok: impresszionizmus, naturalizmus, szimbolizmus
- a realista regény virágkora (Flaubert, Tolsztoj, Dosztojevszkij)
- új regényváltozatok (eszmeregény, polifonikus regény)
- új közlésformák (pl. prózavers)
- a (naturalista-szimbolista) polgári dráma megjelenése
- az analitikus drámai építkezés
- a végleges illúzióvesztés megélése
- a mítikus történelemszemlélet és -ábrázolás helyett a pozitivista szemlélet megjelenése
- az „életfilozófiák” és a pozitívizmus hatása

A feladat nem kér példát (szerzőt és művet), tehát nem fogadható el egy-egy példa említése önmagában.

Adható: **3, 2, 1, 0** pont

Minden helytálló válaszelem: 1 pont

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

9. A *kert* az irodalom- és kultúrtörténet egyik alapvető toposza. Kik a szerzői az alábbi részleteknek? A költők teljes nevét adja meg!

Kertészkedem mélán, nyugodtan,
 Gyümölcsfáim közt bíbelek;
 Hozzám a tiszta kék magasból
 Egyes daruszó tévelyeg

A szerző neve: *Arany János (Kertben)*

Kertem nárcisokkal
 Végigültetéd;
 Csörgő patakokkal
 Fáim éltetéd

A szerző neve: *Csokonai Vitéz Mihály (A reményhez)*

Léckatonáim sorban állnak már, pici
földem a földből kikerítve, könnyü szál
dzsidások módján állnak őrt, hatalmasan
igazságukban ők a törvény, ők a jog

A szerző neve: *Babits Mihály (A gazda bekeríti házát)*

Szép fa, kertem új lakója,
Mely, mint nem várt ritka vendég,
Félig föld, félig dicső ég,
Ösmeretlen kéz csodája

A szerző neve: *Vörösmarty Mihály (Csongor és Tünde)*

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont

Minden helyes megoldás: 1 pont. Csak a teljes névért adható pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

10. Timár Mihály, *Az arany ember* főhőse a fentebb bemutatott Senki szigetére érkezik. A sziget az emberi gondolkodástörténet gyakran és sokféle értelemben használt toposza. 5-6 mondatban mutassa meg, milyen jelentései lehetségesek a szigetnek! Gondolatait három műalkotásra hivatkozva fogalmazza meg!

Lehetséges példák és tartalmi elemek:

- Homérosz: *Odüsszeia* – az utazás révén cselekményszervező helyszín; Kirké, Kalüpszó, a phaiákok szigete marasztaló varázssziget, az emberi közösségtől való elszakadás kifejezője
- Shakespeare: *A vihar* – egyszerre a Paradicsom és a kiűzetés jelképe
- Morus: *Utópia*; Campanella: *Napállam*; Bacon: *Új Atlantisz* – az utópiák szigetei a tökéletes társadalom létrehozásának helyszínei
- Swift: *Gulliver* – a nyihahák országa az emberi világ ellenutópisztikus jelképe
- Defoe: *Robinson Crusoe* – a sziget az érintetlen természet és a (civilizált) ember találkozásának színtere
- Golding: *A Legyek ura* – a helyszín a bűn és a gonoszság, az ösztönök és az erőszak megnyilvánulási lehetőségét hordozza
- Verne: *Kétévi vakáció* – a helytállás és a felnőtté válás helyszíne
- Vörösmarty Mihály: *Délsziget* – a romantikus elvágódás hordozója
- Babits Mihály: *Sziget és tenger* című kötet – a világtól való elzárkózás jelképe

Adható: **6, 5, 4, 3, 2, 1, 0** pont

Példánként (szerző és cím) és a példa értelmezéséért adható 2, 1, 0 pont.

3 példa értelmezéssel: 6 pont

2 példa értelmezéssel: 4 pont

1 példa értelmezéssel: 2 pont

Csak példa, illetve példák (szerző és mű) értelmezés nélkül: 1 pont

Téves, hiányzó válasz: 0 pont

11. Miközben Jókai ma is az egyik legnépszerűbb alkotó, a Jókai-regények befogadása egyre nagyobb nehézséget jelent napjaink olvasóinak. Mivel magyarázható ez a jelenség? 4–5 mondatos indoklásában két lehetséges érdemi okot említsen!

Lehetséges érvek és okok:

- Jókai a legnagyobb szókészletű magyar író
- napjaink jelensége egyes társadalmi csoportok szókincsének radikális csökkenése
- a regények lexikájának bizonyos rétegei (pl. latin kifejezések, tudatos archaizmusok, népnyelvi elemek) már csak szótárral érthetőek
- a Jókai-regényekben felhalmozott ismeretanyag jelentős hányada már nem része a közös tudásnak, kultúrkincsnek
- a Jókai-stílus egyes elemei (pl. a latinos jellegű mondat-, körmondatépítés) idegenek a mai nyelvhasználatból
- napjaink sztoriközpontú olvasásának ellentmond a Jókai-regények szétágazó meseszövése
- a hosszú leírások és anekdotikus kitérők lassítják a cselekményre koncentrálni befogadást
- a szereplők jellemformálása, a regények emberképe olykor leegyszerűsítőnek tűnhet az igényes olvasónak

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont

Két ok megnevezéséért és érdemi kifejtéséért adható – a válasz minőségétől függően – 4 vagy 3 pont.

Egy ok megnevezéséért és érdemi kifejtéséért adható – a válasz minőségétől függően – 2 vagy 1 pont.

Téves, hiányos válasz: 0 pont

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
6. Az értékelő tanár a vizsgázó összpontszámát az emelt szintű vizsgadolgozat végén található táblázatban rögzíti.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE**Elérhető: 25 pont****(25–20 pont)**

A vizsgázó az adott szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez) tartozó nyelvi, irodalmi tudás meggyőző alkalmazásával értelmezi a szöveget. Tanújelét adja ítélőképességének, kritikus gondolkodásának.

Az értelmezés lényegi állításai kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.

A gondolatmenet világos, a felépítés logikusan előrehaladó. A globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

Az értelmezés írója egyértelműen, gördülékenyen fogalmaz.

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere egészében megfelel a feladatnak. A pontos mondat-szerkesztés és a szóhasználat választékossága lehetővé teszi az értelmes gondolatközlést.

(19–10 pont)

Az értelmezés tartja magát a tételben megjelölt szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez).

Van törekvés a logikus kifejtésre, de a példák, következtetések nem támasztják alá kellő mértékben az állításokat. Az írásmű nem tükrözi írója kellő mélységű tudását az adott témáról.

Az írásmű szerkezeti egységeinek aránya nem hibátlan *(pl. a vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, elvállassa a kevésbé lényegesektől; a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos)*.

A szókincs nem elég árnyalt, kifejező. Néhol mondat-szerkesztési hibák nehezítik az írásmű megértését.

Nyelvi-nyelvtani hibákat is tartalmaz a megoldás.

(9–1 pont)

Az adott szempontoknak megfelelő értelmezés, kifejtés nem eléggé igényes *(pl. általánosságok, önisméltés, fogalmi-tárgyi tévedés)*.

Önálló véleményt az írásmű nem tartalmaz.

A főbb gondolatok nem különülnek el egymástól világosan *(pl. irányváltások, összefüggésbeli hiányosságok)*.

A szegényes szókincs és az igénytelen mondat-szerkesztés akadályozza az árnyalt kifejezésnek.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Egy mű értelmezése

Értelmezze Pilinszky János költeményét! Hogyan formálódik az egyszeri élmény elbeszélése az emlékezésben?

Pilinszky János: *Francia fogoly*

Csak azt feledném, azt a franciát, kit
hajnalfele a szállásunk előtt
a hátsó udvar sűrűjében láttam
lopódzani, hogy szinte földbe nőtt.
Körülkutatva éppen visszánézett,
s hogy végre biztos rejteket talált.
övé lehet a zsákmánya egészen!
Akármi lesz is, nem mozdul odább.

S már ette is, már falta is a répát,
mit úgy lophatott rongyai alatt.
Nyers marharépat evett, de a torkán
még alig ért le, jött is a falat;
és undorral és gyönyörrel a nyelvén
az édes étel úgy találkozott,
mint telhetetlen testi mámorukban
a boldogok és boldogtalanok!

Csak azt a testet, reszkető lapockát,
a csupa bőr és csupa csont kezét,
a tenyerét, mely úgy tapadt a szájra
és úgy adott, hogy maga is evett!
Az egymás ellen keserülő szervek
reménytelen és dühödt szégyenét,
amint a végső összetartozást is
önönmaguktól kell, hogy elvegyék!

Az állatian makogó örömről
a suta lábát ahogy lemaradt,
és semmisülten kuporgott a testnek
vad gyönyöre és gyötrelme alatt!
A pillantását, – azt feledném egyszer!
Ha fuldokolva is, de falt tovább,
és egyszer még, és mindegy már akármit,
csak enni bármit, ezt-azt, önmagát!

Minek folytassam? – Örök jöttek érte;
a szomszéd fogolytáborból szökött.
S én bolyongok, mint akkor is a kertben,
az itthoni kert árnyai között.
A jegyzetembe nézek és idézem:
„Csak azt feledném, azt a franciát...”
S a fülemből, a szememből, a számból
a heves emlék forrón rámkialt:

„Éhes vagyok” – És egyszeriben érzem
a halhatatlan éhséget, amit
a nyomorult már réges-rég nem érez,
se földi táplálék nem csillapít.
Belőlem él! És egyre éhesebben!
És egyre kevesebb vagyok neki!
Ki el lett volna bármi eleségen:
most már a szívemet követeli.

(1947)

Szövegközlés: *Pilinszky János összegyűjtött versei*. Szerkesztette, a szövegeket gondozta és az utószót írta Jelenits István. Századvég Kiadó, Budapest, 1992. 43-44. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

- A vers **felütése** előrevetíti, hogy a konkrét esemény az emlékező számára általánosabb jelentés hordozójává vált, egész létszemléletét meghatározza.
- Az egyszeri esemény **jelképessé** formálódása a 2. versszak 5. sorával kezdődik meg, a versszak végén olvasható hasonlatban már absztrahálás figyelhető meg: a konkrét leírason túllépve elvontabb jelentésszintre emelkedik – az emberi létezés általánosított szintjét érinti.
- A 3-6. versszakig megmarad az a tendencia, hogy a strófa **konkrét** látványelemek megjelenítésével indít, majd fokozatosan felerősödik az értelmező, **általánosító** jelleg.
- Ugyanakkor maguk a leíró szakaszok is elvontabb hatást keltenek, mert nem összefüggő leírást adnak, izolált látványelemeket helyeznek egymás mellé (lapocka, kéz, láb), s már a megjelenítésbe is belevegyülnek **értelmező** mozzanatok, olyan határozók, jelzők, melyek tágabb összefüggésbe helyezik a látottakat.
- A 6. versszak elején véget ér a konkrét eseménysor felidézése; az **idősíkváltás** nyomán már közvetlenül a jelenbeli reflexió válik a vers tárgyává.
- A fizikai-fiziológiai evés-éhezés fokozatosan **szimbolikussá**, metafizikai értelművé válik.
- A költemény második egysége a felidézett eseménysorral és létállapottal való kényszerű és szükségszerű **azonosulást** fejt ki.
- A költemény **zárlata** tartalmi összegzése az emléktől való szabadulás lehetetlenségének.

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE

Elérhető: 20 pont

(20–15 pont)

Az írásmű a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával, átgondolt és meggyőző gondolatmenettel reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre).

A vizsgázó tanújelét adja ítélőképességének, kritikus gondolkodásának, képes személyes reflexiókra, álláspont megfogalmazására.

A lényegi állítások kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. (Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.)

A felépítés logikusan előrehaladó, a globális és lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

A nyelvi, stiláris regiszter egészében megfelel a témának, a témáról mondottaknak.

(14–10 pont)

A dolgozat a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre), de érvei, példái nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat.

A vizsgázó törekszik gondolatai pontos és változatos kifejezésére, de előfordulnak felületes kijelentések (*pl. a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos*).

Az írásmű nem mindig tükröz kellő mélységű és részletességű tudást, sem a dolgozatíró véleményét.

A vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, ezért a szerkezet nem hibátlan.

A szókinca nem eléggé árnyalt és kifejező.

Kisebbségi mondatszerkesztési, nyelvi, nyelvtani hiba is előfordul.

(9–1 pont)

A kérdés kifejtését, a reflexiók megfogalmazását akadályozzák az általánosságok, az önisméltás, esetleg tárgyi tévedés.

Az írásmű logikai érvelése, példái, hivatkozásai, az önálló vélemény megfogalmazása kevésbé meggyőzőek.

A főbb gondolatok nem különülnek el világosan egymástól.

Az író „elvész” a dolgozatban (*pl. irányváltoztatások, szövegösszefüggésbeli hiányosságok*).

A mondatok többnyire hosszadalmasak, zavarosak vagy túl egyszerűek, azonos szerkezetűek.

A nem eléggé változatos szókincs akadályozza az árnyalt kifejezést.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Reflektálás egy jelenségre

Fejtse ki véleményét az alábbiakban idézett gondolatról! Valóban képes a költészet „formában tartani” az emberi elmét és az emberi lelket? Egyetértő vagy kritikus álláspontját támassza alá érvekkel és néhány, személyes versélményét megidéző példával is!

Minden este elolvasni néhány verset olyan az elme számára, mint a tornagyakorlat a testnek – segítenek formában maradni. Nem kell ezeknek a verseknek „csodálatos” költeményeknek lenniük, eleinte legalábbis bizonyosan nem. És nem is kell egy teljes verset elolvasni. Az a fontos, hogy találjunk legalább egy sort vagy versszakot, amely énekelni kezd bennünk. Néha egyetlen szó is elég, hogy ablakot nyisson a világ egy új szeletére. Hogy megváltoztassa látásmódunkat, hogy új utakat keressünk önmagunkban.

(Csíkszentmihályi Mihály: *Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*)

Szövegközlés: Csíkszentmihályi Mihály: *Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997. 188. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a versolvasás bonyolult és intenzív intellektuális és érzelmi tevékenység
- a költemények a nyelv összes funkcióját magukba sűrítik (megnevező, érzelmi, felhívó, fatikus, metanyelvi, poétikai)
- a versdallam a felidézhetőség és az értelmi-érzelmi sokrétűség hordozója
- a költészet, a versolvasás elindítja a kreatív képzeletet
- a lírai alkotások támogatják az emóciók személyes megélését, átélését
- a költészet zenéje, ritmikája, megformáltsága – a zenéhez hasonlóan – támogatja a jobb és a bal agyfélteke eltérő szerepének összehangolását
- a lírai alkotások a világ és önmagunk megismerésének sajátos lehetőségét nyújtják
- a tudományos és a művészi megismerés között nincs hitelességi vagy elsődlegességi hierarchia
- a művészi élmény ösztönzőleg hat a racionális-tudományos tevékenységre is
- a költemények szövegének nagyfokú konnotációja újabb és újabb értelmezésre ad lehetőséget

-
- a lírai alkotások tematikus és műfaji változatossága a világ és az ember sokszínűségét képezi le
 - a versek kanonizáltsága és a személyes élmény, érintettség nem egymást kizáró, hanem különböző érték kategóriák
 - a versek, strófák, sorok igazolhatják vagy új megvilágításba helyezhetik az olvasó személyes életproblémáit

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont**(15–11)**

Az írásmű tartalma megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek.

A tartalmi elemek meggyőzőek, hitelesek, életszerűek.

Az írásmű megfelel az adott szövegfajta, műfaj szerkezeti, nyelvhasználati, stílusbeli normáinak (pl. a levélnek, a vitaindítónak, a kérvénynek, a hozzászólásnak).

(10–5 pont)

Az írásmű tartalma lényegében megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek, de az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek.

Az adott műfaj szerkezeti és nyelvhasználati, stílusbeli normáiból egy-két elem nem teljesül, de értelemzavaró, félreértésre okot adó hiba nem fordul elő.

(4–1 pont)

A tartalmi indoklások nem elégségesek (pl. szegényesek, kevésbé életszerűek).

Valamely formai hiba miatt kommunikációs „zárlat” léphet fel, az írásmű nem alkalmas a kívánt cél elérésére.

Gyakorlati írásbeliség

Képzletbeli iskolájában – az elméleti órák nagy számára hivatkozva – csökkentették a testnevelési órák számát.

Írjon beadványt az igazgatónak, és kellő hivatkozással, érvekkel kérje az eredeti óraszámok visszaállítását! Ügyeljen a kérelem tartalmi és formai követelményeire! (Saját nevét ne szerepeltesse!)

Formai elemek:

- a feladó és a címzett azonosíthatósága
- a visszajelzés lehetőségének megteremtése
- a beadvány tárgyának megnevezése
- a kezdő és záró formula megléte
- a keltezés

Tartalmi elemek:

- a beadvány által megkívánt hangnem, a szóhasználat
- az érvelés meggyőző volta
- a hivatkozások pontossága

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Bekezdés jele: fordított z-betű.

Nincs új bekezdés (álbekezdés):

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↯

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kezdőbetűk tévesztése közhasználatú tulajdonnevek esetében (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*)
4. kezdőbetű tévesztése melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *francia, balatoni, adys*)
5. igekötős igék hibás írása
6. az *ly – j* hibás írása, az *ly – j* tévesztése szótöbben és toldalékban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése közhasználatú szavakban
7. tagadószó egybeírása az igével
8. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés.
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont)

1. mondatzáró írásjelek, tagmondatok közötti írásjelek, mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkinése közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba soroljuk, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit soroljuk az egyéb hibák közé. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot vonjuk le.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15